

Пра крытэрыі і спосабы падзяляць гісторыю на часы

Павел Баркоўскі (Беларусь)

Чалавецтву ўласціва падзяляць свой гістарычны час на абмежкі, якія пасля атрымліваюць назву эпох, вякоў, часоў і г.д. Гэтак нам прасцей карыстацца сваім сацыяльным мінулым і больш пэўна глядзець у будучыню. Розныя філасофска-культуралагічныя і гісторыясофскія канцэпцыі спрабуюць вынаходзіць тыя аснованні, водле якіх пазней праводзіцца згаданы распадзел на эпохі. Яшчэ пачынаючы з Гэсіёда было прынята дзяліць гісторыю на перыяды, адпаведныя чалавечым родам — жалезны, срэбраны, залаты і інш. — у адпаведнасці з якасцямі чалавечай пароды і іхнімі маральнымі цнотамі. Але кожны перыяд тут распачынаў гісторыю зусім новага чалавецтва, іншай цывілізацыі, ніяк не злучанай з папярэднімі, апрача агульнасці боскага паходжання. Рэлігійны распадзел на эпохі (характэрны для хрысціянства) адбываўся таксама паводле адпаведных боскіх Падзей: стварэнне свету, выгнанне чалавека з Эдэму, Вялікая Залева (Патоп), нараджэнне Збавіцеля і, нарэшце, другое прыйсце Хрыста і надыход Валадарства Божага. Дарэчы, у гэтым ягонае адрозненне ад адпаведнага жыдоўскага календару, дзе ў якасці кропак змянення фігуравалі таксама і падзеі чалавечай гісторыі, прыкладам, пабудова першага Храму ці ягонае разбурэнне.

Можна сцвярджаць, што асаблівы інтарэс да пабудовы глабальных канцэпцый розных гістарычных эпохаў паўстаў ужо ў XIX ст. з нагоды развіцця гістарычнай навукі і пад уплывам гэгелеўскай філасофіі. Тут мы маем і фармацыйны марксісцкі падыход, з яго распадзелам чалавечай гісторыі на пяць глабальных абмежкаў часу паводле прынцыпу ажыццяўлення гаспадарчай дзейнасці і размеркавання ўласнасці. І больш познія падыходы А. Тофлера, Д. Бэла, дзе гісторыя падзялялася на этапы паводле спосабу арганізацыі эканамічна-гаспадарчых стасункаў: ад традыцыйна-аграрнага да постіндустрыяльна-інфармацыйнага.

У XX ст. з росквітам культуралагічных схемаў, што як прынцып было запаткавана яшчэ Ф. Ніцшэ, паўстала тэндэнцыя разглядаць гісторыю як сукупнасць вялікіх Стыляў ці вялікіх культур, апошняй з якіх ставалася ў такім выпадку культура Постмадэрнізму. Тут асноўнай падставай для развядзення эпохаў з’яўляюцца творчыя і мастацкія асаблівасці адлюстравання рэчаіснасці ў чалавечай культуры і побыце, якія разам адбываюцца на асаблівасцях светапогляду, то бок фармуюць новы склад мыслення і дзеяння.

Нарэшце існуе таксама тэндэнцыя, якую калісьці запаткавалі гісторыкі, што пісалі, прыкладам, пра эпоху напалеонаўскіх войнаў, - звязваць адлік новых перыядаў чалавечага існавання з аснавасяжнымі падзеямі ваенна-палітычнага характару. Асабліва гэта набыло папулярнасць у XX ст.: гісторыя падзяляецца на перыяд да і пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, да і пасля другой Сусветнай вайны і Халакосту (“Пасля Аўшвіца пісаць вершы немагчыма”, Т. Адорна), да і пасля вайны ў В’етнаме, да і пасля студэнцкіх хваляванняў у Францыі 1968 г., да і пасля нападу на Сусветны гандлёвы цэнтр у Нью-Ёрку 9/11 (“Хада гістарычнага працэсу і развіццё ўладных дачыненняў скаланутыя да аснавання, таксама як парушаныя і ўмовы магчымага аналізу”, Ж. Бадрыяр), да і пасля пачатку ўкраінска-расійскай вайны, і... падзеі можна множыць, прыгадваючы яшчэ і яшчэ. Хаця падобным універсальным логікам развіцця гістарычнага працэсу заўсёды супрацьстаяць цывілізацыйныя падыходы Я. Данілеўскага, О. Шпэнглера, Дж. Тойнбі, якія падводзяць

Трэцяя зімовая канферэнцыя Лятуцага ўніверсітэта:

“Новы “восевы час” і эпоха радыкальнага сумневу: выклікі для мыслення і практыкі”

Мінск, 27-28 лютага 2015 года

непазбежнасць рухання гістарычнай хады апыронай цывілізацыі водле наканаванай каляіны — нараджэнне, станаўленне, заняпад і смерць.

І што ў такім разе можа для нас стацца крытэрыем ды аргументам на карысць таго, каб успрымаць і ацэньваць свой сённяшні стан: вера ў Бога і наканаванасць ягоных дзеяў? упэўненасць у няўмольным руху эканамічных і гаспадарчых працэсаў, што вядуць нас ад аднога ладу жыцця да іншага? перакананасць у вяршэнстве культурніцкага кода, які адбіваецца на ўсім нашым парадку мыслення, веды і жыцця? захапленне гістарычнай падзеяй, сведкамі якой мы з’яўляемся і пасля якой мы не ўяўляем сабе свет такім, якім ён быў раней? Ці, нарэшце, фаталістычнае назіранне за тым, як паасобныя цывілізацыі і культуры ажыццяўляюць свой бег па коле — ад нараджэння да смерці? Што можа быць такім крытэрыем у наш постметафізычны, контркультурны, альтэрглабалісцкі час? І ці маем мы сёння магчымасць пакладацца на нейкі з ужо вядомых прынцыпаў падзелу гісторыі на эпохі альбо магчымасць вынайсці нейкі ўласны, свой?